

POLITECHNIKA WARSZAWSKA

Wydział Chemiczny

LABORATORIUM PROCESÓW TECHNOLOGICZNYCH

PROJEKTOWANIE PROCESÓW TECHNOLOGICZNYCH

Ludwik Synoradzki

Jerzy Wisiański

KONCEPCJA CHEMICZNA I BIOCHEMICZNA

KONCEPCJA (BIO)CHEMICZNA PROCESU TECHNOLOGICZNEGO

Wybór surowców, reakcji (bio)chemicznych i przemian fizycznych, **które umożliwią** otrzymanie **żądanego** produktu.

Często dany produkt można otrzymać różnymi sposobami:

- z tych samych **surowców,**
- **z różnych surowców,**

przeprowadzając **różne reakcje (bio)chemiczne**

O wyborze w skali przemysłowej decyduje kryterium ekonomiczne lub inne **ważne** w danym **zakładzie.**

WYBÓR REAKCJI (BIO)CHEMICZNYCH I METOD ROZDZIAŁU

Wybór reakcji (bio)chemicznych i metod **rozdziału** ma zasadnicze znaczenie dla **jakości** opracowywanej technologii, dlatego musi **być** dokonany **szczególnie** starannie.

Mówimy o badaniu reakcji chemicznej, a badamy proces, **którego** tylko **częścią** jest reakcja. Wynik **zależy też** od sposobu wydzielenia produktu (destylacja, krystalizacja, ekstrakcja).

Wybór koncepcji (bio)chemicznej jest etapem **twórczym** → →
→ → **twórcze** alternatywne **rozwiązywanie problemów** (TARP).

Produkt odpadowy surowcem

Przykład:

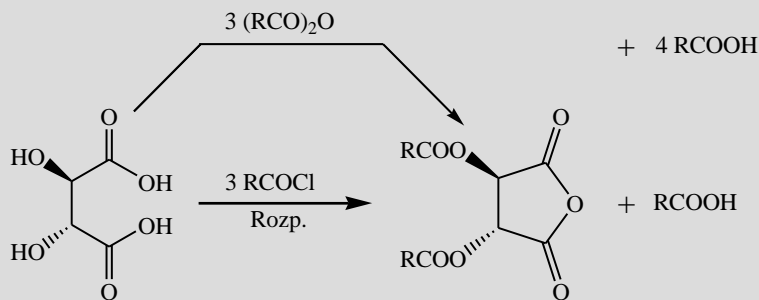
W procesie syntezy organicznej powstaje solanka (NaCl-aq) – odpad a potrzebny jest chlorowodór gazowy (HCl).

Wydaje się możliwe przeprowadzenie elektrolizy (NaCl-aq), a następnie spalenie wodoru w chlorze do chlorowodoru.

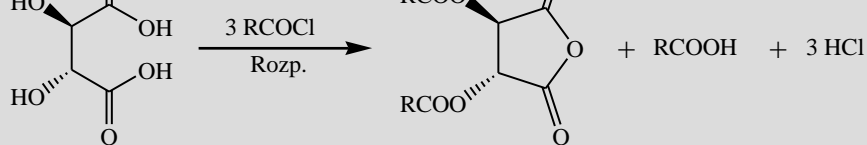
Idea prosta, ale należy pamiętać, że zanieczyszczenia solanki (w tym także organiczne) niekorzystnie wpływają na przebieg elektrolizy.

Koncepcje chemiczne i technologiczne otrzymywania bezwodników i kwasów diacylowinowych

A:

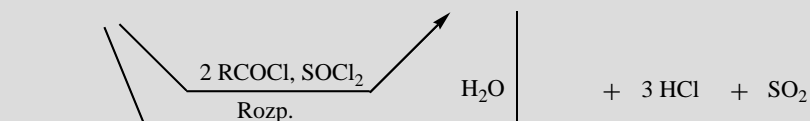

B:

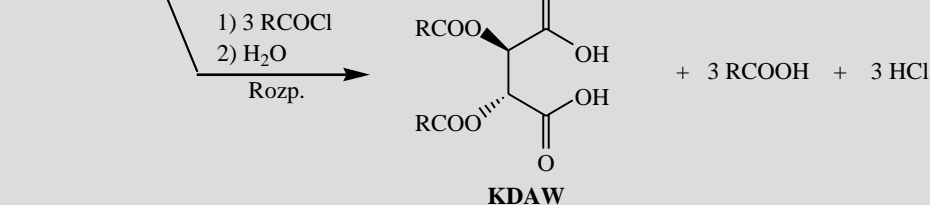
Acylowanie – dehydratacja

C:

Hydroliza

D:

A: **jeśli RCOOH ciekły** (rozp.) octowy (+) brak HCl, prosty rozdział przez dest/kryst (-) st wyk grup acyl

B: **z tanich chlorków** (benzoilu), jeśli RCOOH łatwo oddzielić od BDAW, od 1880

C: **z drogich chlorków** (anizoiłu) (+) st wyk grup acyl, bez RCOOH, (-) HCl / SO₂

L. Synoradzki, U. Bernaś, P. Ruśkowski, **Tartaric Acid and its *O*-Acyl Derivatives. Part 1. Synthesis of TA and *O*-Acyl TAs and Anhydrides**, *Org. Prep. Proced. Int.*, **2005**, 37 (1) 37–63

D: **"Hydroliza bezpośrednia"** BDBW w toluenie, bez jego wydzielania **92%** know how PW WP/53/93 (1993)

WYBÓR METODY SYNTEZY A OCHRONA PATENTOWA

Opracować metodę otrzymywania produktu i nie naruszyć czyichś praw.

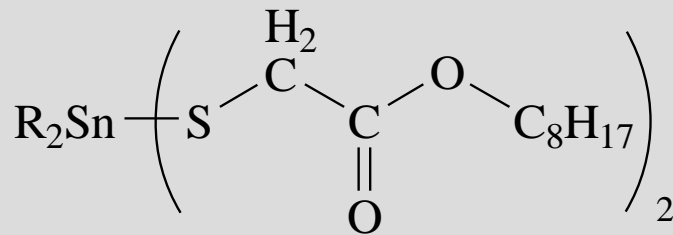
Musimy **znać istotę** obowiązujących **patentów** (stan techniki) oraz **zwracać szczególną uwagę** (doceniać!) na **oryginalność** naszych **pomysłów**.

Przykład:

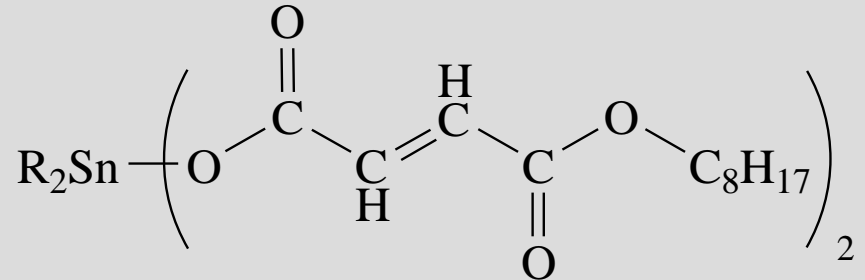
Opracowanie technologii estrocynowych **stabilizatorów** termicznych PVC w LPT

Ustalono, że:

- ✓ typowymi stabilizatorami termicznymi PVC są związki cynoorganiczne np. butylo- (BuSn) i oktylocynowe (OkSn)

$\text{R}_2\text{SnIOTG}_2$

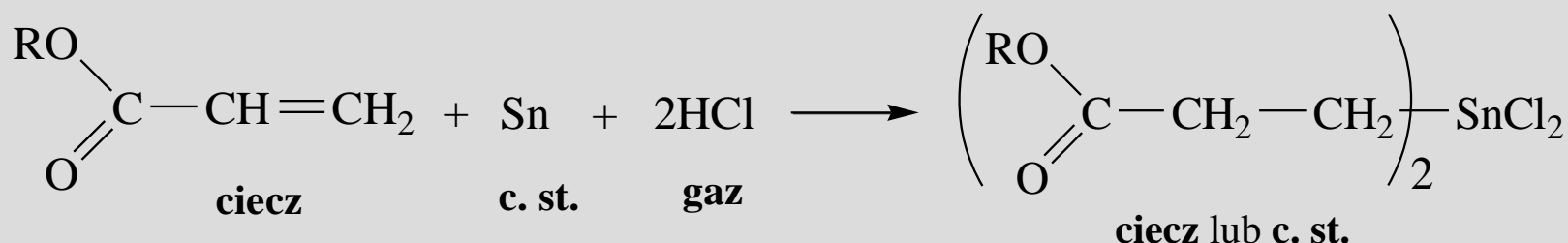

R_2SnIOM_2

- ✓ szczególnie dobre właściwości mają pochodne dialkilowe z niewielkim dodatkiem pochodnych monoalkilowych – **ciekłe!**
- ✓ **NOWE: dobre właściwości wykazują estrocyny !!!**

Estrochlorocyny

→ półprodukty do syntezy stabilizatorów estrocynowych

Zalety estrochlorocyn:

- dostępność surowców
- łatwiejsze otrzymywanie niż związków alkilochlorocynowych

Wada:

metoda syntezy z akrylanu alkilu, cyny metalicznej i gazowego chlorowodoru **była** opatentowana

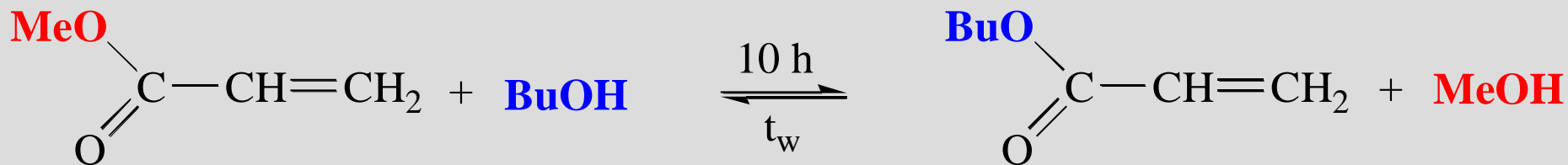
Cel: Opracowanie **oryginalnej** metody syntezy

Uwarunkowania:

- dostępność surowców
- właściwości produktów

Surowiec	Źródło surowca	Właściwości stabilizatora
cyna	import	
chlorowódór gazowy	kraj	
akrylan butylu	import	ciecz
akrylan metylu	w planach kraj	<i>ciało stałe</i>

Transestryfikacja akrylanu metylu

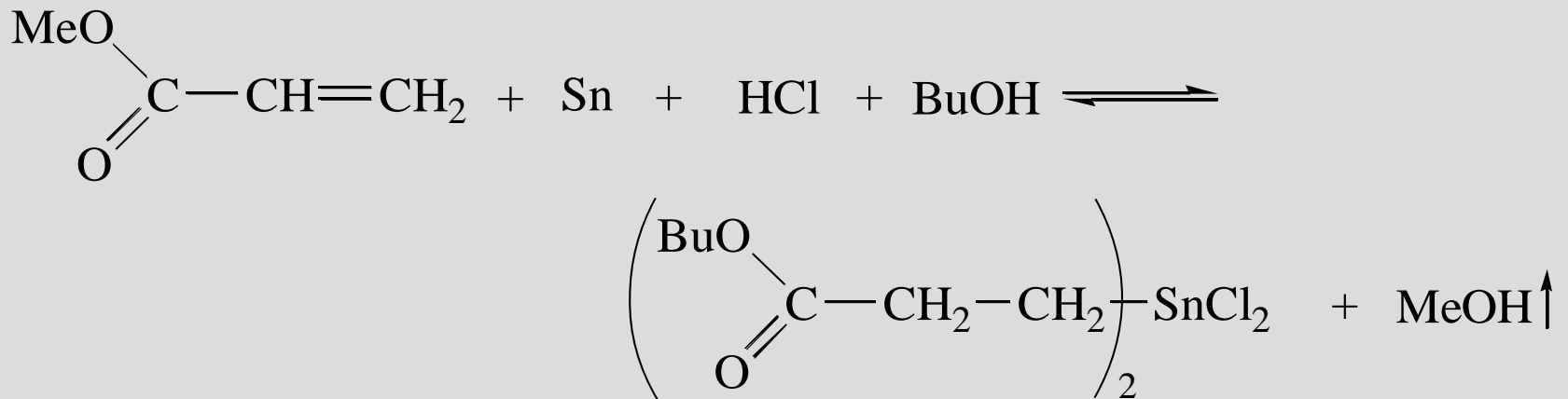
	AkrMe	BuOH	AkrBu	MeOH
$t_{\text{wrz}} [^{\circ}\text{C}]$	81	118	146	65

Metoda technologicznie niedogodna:

- destyluje azeotrop akrylan metylu/metanol (1:1)
→ potrzebny dwukrotny nadmiar akrylanu metylu
- uciążliwy rozdział
- bardzo przykry zapach

Pomysł:

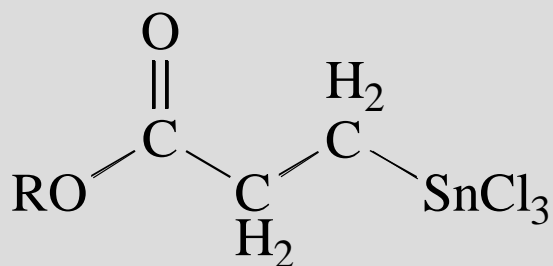
Synteza estrochlorocyn z akrylanu metylu wobec butanolu

Obok syntezy estrocyn, **jednocześnie transestryfikacja** zarówno akrylanu metylu, jak i powstających przejściowo „**metylo-estrocyn**”.

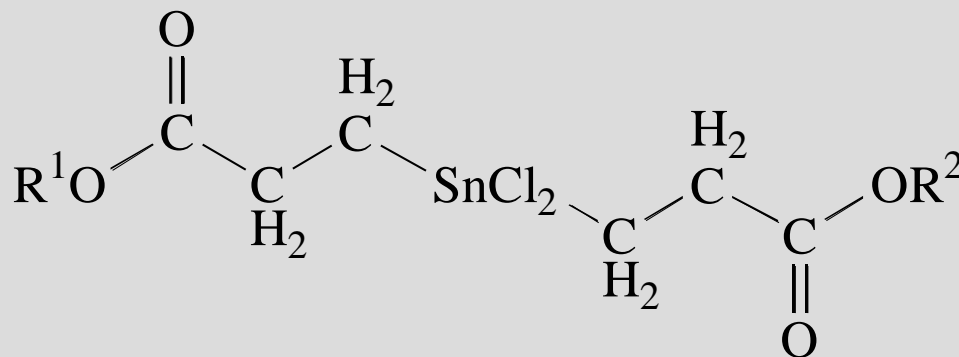
Zalety: → **ORYGINALNOŚĆ!**

- synteza estrocyn szybka:
  - dozowanie HCl (40°C, 3h)
  - **krótkie wygrzewanie (70°C, 1,5h)**
- łatwość oddestylowania metanolu
- stopień transestryfikacji (Bu/Me w produkcie) → 60%
- **produkt ciekły**, z którego otrzymano **ciekły stabilizator**

Monoalkiloestrocyny
gdzie R = Me lub Bu

2 pochodne

Dialkiloestrochlorocyny
gdzie R¹, R² = Me lub Bu

3 pochodne

POLSKA
RZECZPOSPOLITA
LUDOWA

URZĄD
PATENTOWY
PRL

OPIS PATENTOWY

147 517

Patent dodatkowy
do patentu nr _____

Int. Cl.⁴ C07F 7/22

Zgłoszono: 85 09 25 (P. 255511)

Pierwszeństwo _____

Zgłoszenie ogłoszono: 87 12 14

Opis patentowy opublikowano: 1989 12 31

Twórcy wynalazku: Ludwik Sýnoradzki, Jacek Lasota, Bogusław Zieliński,
Andrzej Kasprzak, Maciej Umiński, Bogdan Siwanowicz,
Tomasz Dłużniewski, Andrzej Gieysztor, Roman Zadrożny,
Andrzej Smyk, Andrzej Pazgan, Irena Dobosz,
Teresa Brzozowska-Janiak, Zdzisław Szawłowski, Ireneusz Dusiński

Uprawniony z patentu: Politechnika Warszawska, Warszawa;
Zakłady Tworzyw Sztucznych „Boryszew-Erg”,
Sochaczew (Polska)

Sposób wytwarzania związków cynoorganicznych

United States Patent [19]

Synoradzki et al.

[11] Patent Number: 4,795,820

[45] Date of Patent: Jan. 3, 1989

[54] METHOD OF MANUFACTURING
TINORGANIC COMPOUNDS AND
STABILIZERS

[75] Inventors: Ludwik Synoradzki; Jacek Lasota;
Boguslaw Zielinski; Andrzej
Kasprzak; Maciej Uninski; Bogdan
Siwanowicz; Tomasz Dluzniewski;
Andrzej Gieysztor; Roman Zadrozny;
Andrzej Smyk; Pazgan Andrzej, all of
Warsaw; Irena Dobosz, Sochaczew;
Teresa Brzozowska-Janiak,
Sochaczew; Zdzislaw Szawlowski,
Sochaczew; Ireneusz Dusinski,
Sochaczew, all of Poland

[73] Assignees: Politechnika Warszawska; Warszawa
Zaklady Tworzyw Sztucznych
"Boryszew-Erg", both of
Sochaczew, Poland

[21] Appl. No.: 907,095

[22] Filed: Sep. 12, 1986

[30] Foreign Application Priority Data

Sep. 25, 1985 [PL] Poland 255511

[51] Int. Cl.⁴ C07F 7/22

[52] U.S. Cl. 556/105; 556/88;
556/89; 556/90; 556/91; 556/92; 556/94;
556/93

[58] Field of Search 556/91, 92, 94, 88,
556/89, 90, 105

[56] References Cited

U.S. PATENT DOCUMENTS

4,080,362	3/1978	Hutton et al.	556/92 X
4,080,363	3/1978	Hutton et al.	556/92 X
4,134,878	1/1979	Burley et al.	556/92 X
4,237,043	12/1980	Korbanka et al.	556/92 X
4,292,252	9/1981	Collins et al.	556/91 X
4,324,737	4/1982	Fouré	556/91 X
4,554,368	11/1985	Maul et al.	556/91 X

FOREIGN PATENT DOCUMENTS

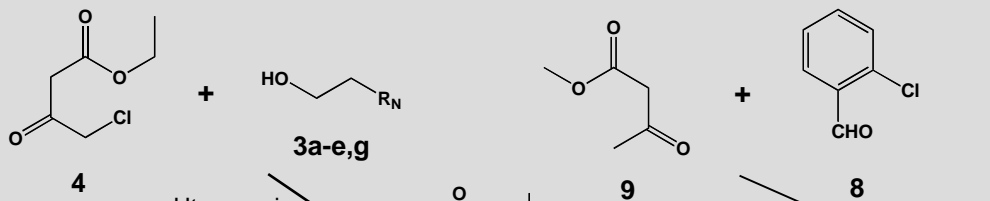
2607178	10/1976	Fed. Rep. of Germany .
1487879	10/1977	United Kingdom .

Primary Examiner—Paul F. Shaver
Attorney, Agent, or Firm—Ladas & Parry

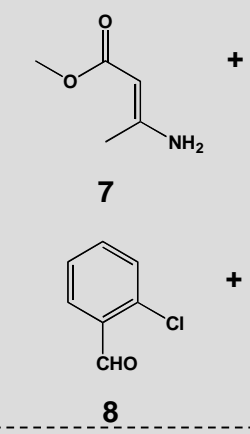
[57] ABSTRACT

A method of manufacture of tinorganic compounds.

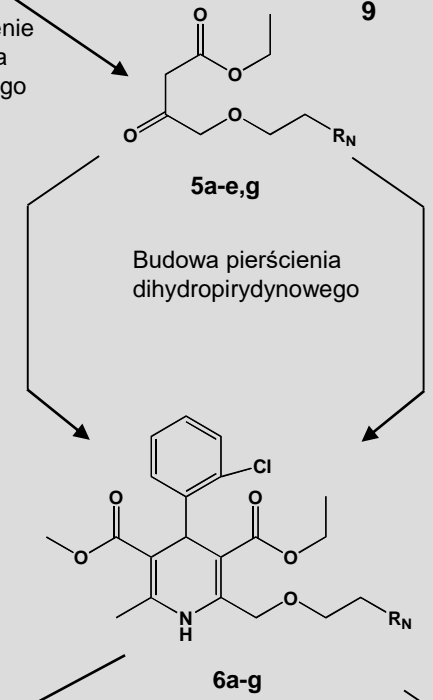
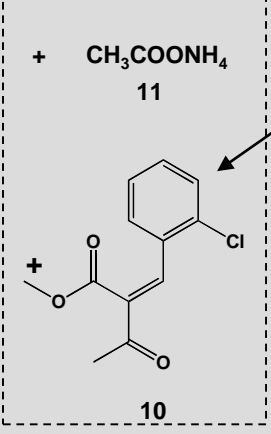
15 Claims, 1 Drawing Sheet

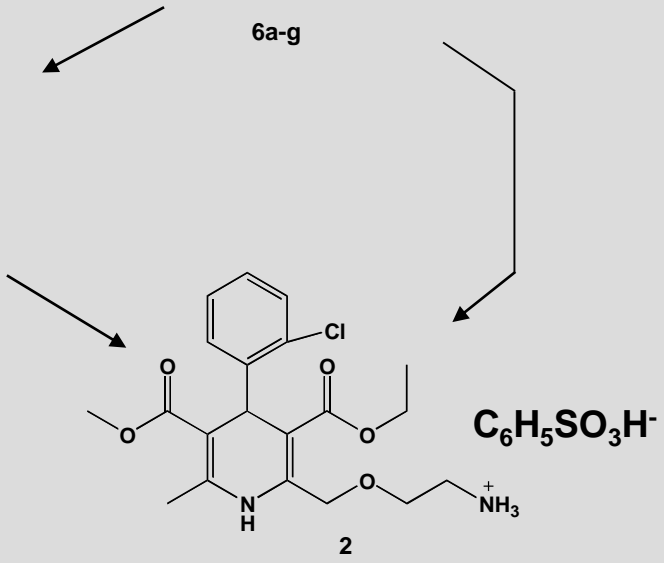
WARIANT I

WARIANT II

$R_N = \mathbf{a} - N(CH_2)_6H_5)_2; \mathbf{b} - NCH(C_6H_5)_3;$

 $\mathbf{c} - \text{N}$ $\mathbf{d} - N_3; \mathbf{e} - Cl; \mathbf{f} - I$
 $\mathbf{g} - \text{zamiast } -CH_2R_N : CH(OC_2H_5)_2$

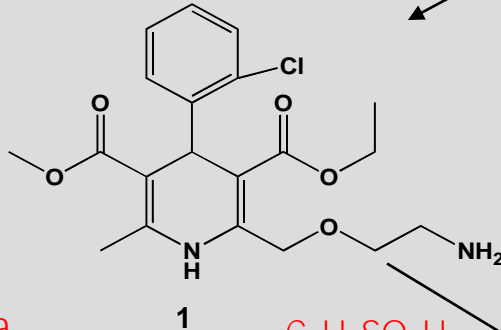
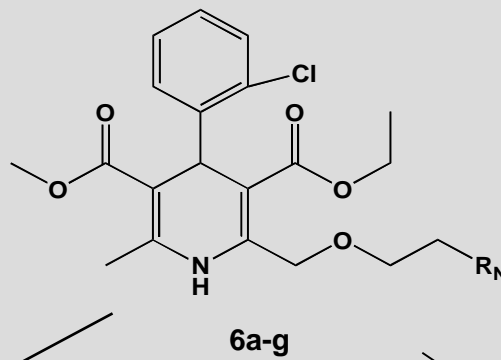

AMLODYPINA

Pfizer

Lek

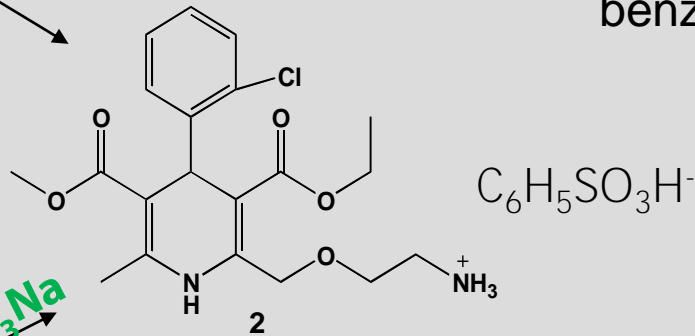
Odbezpieczenie aminy lub
wprowadzenie grupy NH_2

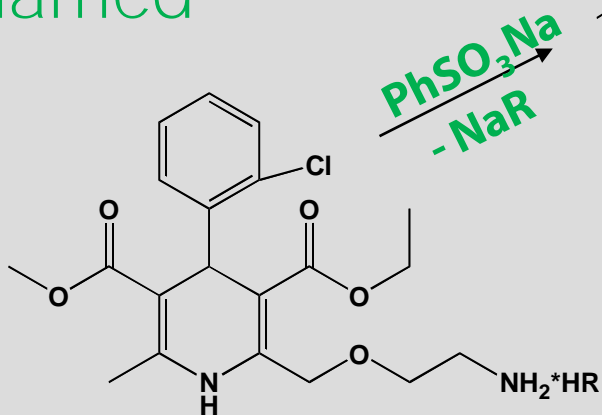
Synteza
benzenosulfonianu

$\text{C}_6\text{H}_5\text{SO}_3\text{H}$

Odbezpieczenie
aminy
lub wprowadzenie
grupy NH_2 z
jednoczesnym
utworzeniem
benzenosulfonianu

Adamed

$\text{HR} = \text{HCl}, \text{HBr}, \text{CH}_3\text{COOH}, \text{ClCH}_2\text{COOH}, \text{CH}_3\text{SO}_3\text{H}$

WYBÓR RODZAJU PROCESU

Tworząc koncepcję procesu musimy wiedzieć jaka ma być **zdolność produkcyjna** instalacji przemysłowej gdyż ma to istotne znaczenie co **wybrać proces ciągły** czy **periodyczny**.

Mała produkcja zwykle **proces okresowy**, im **większa skala** procesu tym mocniejsze wskazanie na **metodę ciągłą**.

Zdolność produkcyjna instalacji	Rodzaj procesu
do 100 Mg/rok	periodyczny
100 – 1.000 Mg/rok	periodyczny lub ciągły
ponad 1.000 Mg/rok	ciągły

WYBÓR LABORATORYJNYCH ROZWIĄZAŃ TECHNICZNYCH

Zwykle w laboratorium stosuje się najprostsze **rozwiązania** techniczne (*kolba z mieszadłem śmigłowym, łaźnia z mieszaniną oziębiającą*), a **przecież**, w zależności od **właściwości** fizykochemicznych **układu**, wynik eksperymentu **może** istotnie **zależać** od **rozwiązań** technicznych →

- reaktora badawczego (*periodyczny czy ciągły*),
- rodzaju **mieszadła** (*śmigłowe, turbinowe, ścinające*),
- sposobu wymiany **ciepła** (*termostat czy kriostat*).

Wybór rodzaju procesu i laboratoryjnych **rozwiązań technicznych** powinien być poprzedzony **analizą właściwości** fizykochemicznych **układów** reakcyjnych z uwzględnieniem wizji instalacji docelowej.

Zły wybór na wstępie, może uniemożliwić osiągnięcie pozytywnego wyniku w laboratorium i doprowadzić do zaniechania **badania**.

Przykład:

Przechładzający się roztwór mieszaniny poreakcyjnej krzepł w całej masie, unieruchamiając mieszadło i uniemożliwiając przeprowadzenie krystalizacji.

Po zastosowaniu w krystalizatorze szybkoobrotowego mieszadła turbinowego i dozowaniu gorącej mieszaniny, małymi porcjami, krystalizacja przebiegała doskonale.

W katalogach aparatury laboratoryjnej są **różne rodzaje mieszadeł**, o konkretnych wymiarach i charakterystykach.

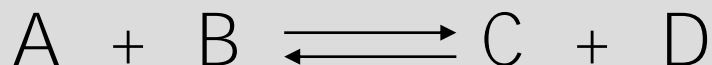
Do danego procesu możemy dopasować odpowiednie rozwiązanie techniczne, np. **mieszadło ścinające**, które zwiększa i odnawia powierzchnię, co bardzo ułatwia badania i powiększanie skali.

Przykład:

Badając reakcję z destylacją w reaktorze periodycznym z kolumną (typowa sytuacja w laboratorium) otrzymano złe wyniki (przeegrzewanie się i rozkład produktu), podczas gdy zastosowanie kolumny reakcyjnej do destylacji ciągłej pozwalało na uzyskanie produktu z bardzo dobrą wydajnością.

Omówienie tego przykładu wykaże jak **ważny** może być **wpływ** rodzaju zastosowanej aparatury na wynik **badania** laboratoryjnych.

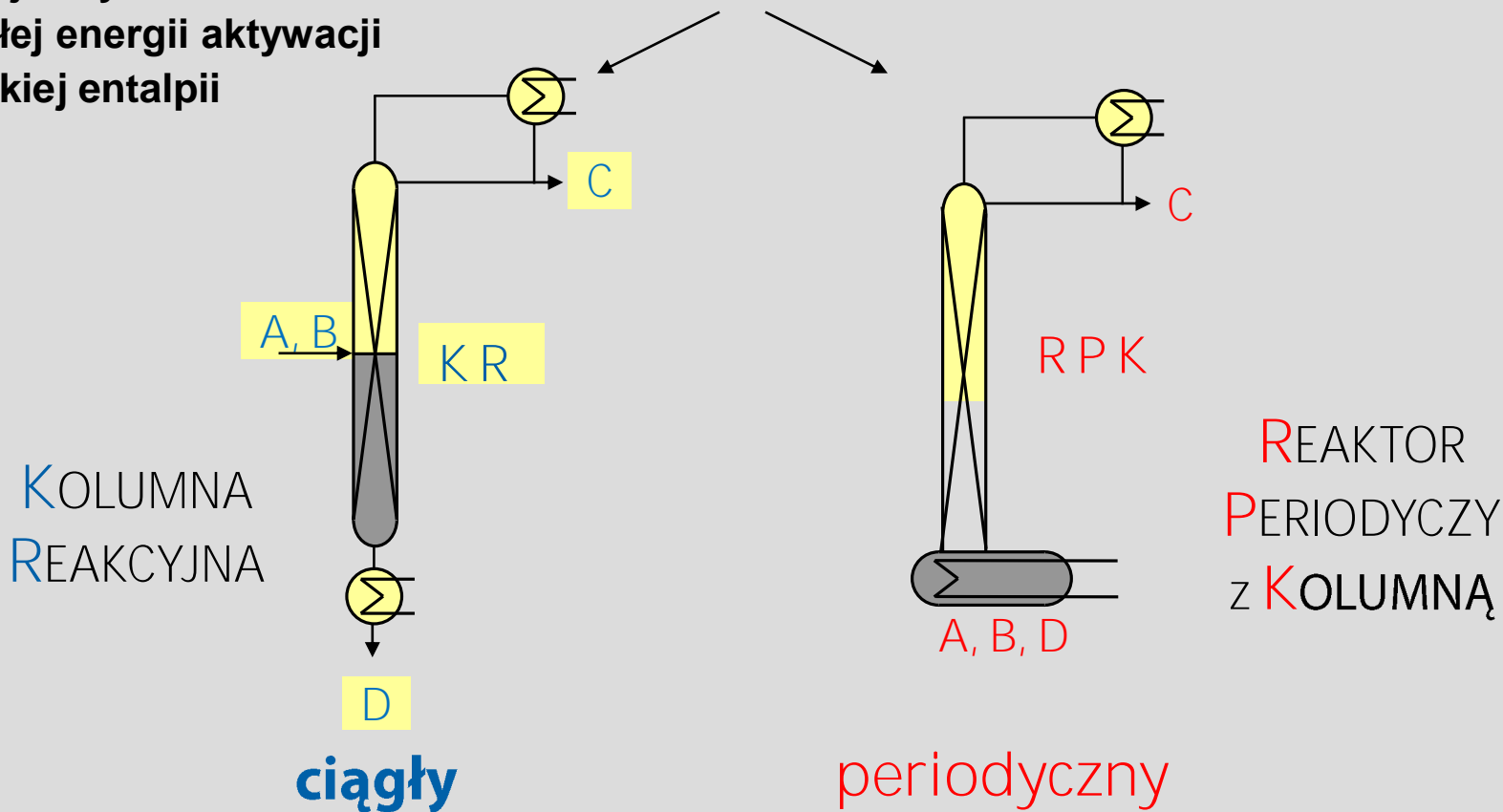
Zadanie: Wybór najlepszego rozwiązania aparaturowego do przeprowadzenia odwracalnej reakcji z destylacją

Założenia:

- reakcja szybka
- o małej energii aktywacji
- o niskiej entalpii

ALTERNATYWA

- Znając:
- stałą równowagi K
  - względne prężności pary, p (lub t_{wrz})

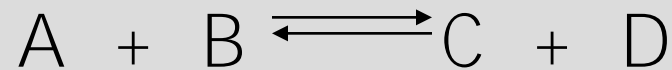
można przewidzieć, które rozwiązanie jest lepsze (korzystniejsze energetycznie).

Rozwiązanie jest lepsze, jeżeli dostarczając taką samą moc uzyskamy **wyższy stopień** przereagowania.

Ograniczenia:

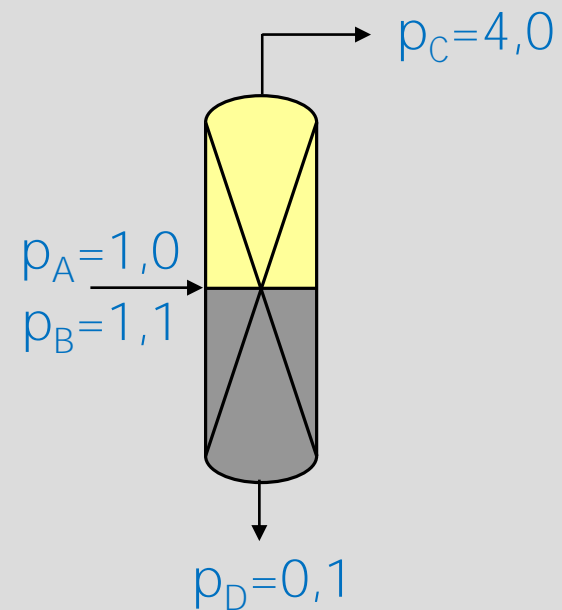
- 1) reakcja wymaga nietotnego katalizatora
  - KR → **reakcja tylko w dolnej części kolumny**
  - RPK → **reakcja tylko w kubie**
- 2) surowce A i B podawane są w stosunku stechiometrycznym 1:1 na tę samą półkę
- 3) półkę określono tak, żeby zużycie energii **było** minimalne

WARIANT I: korzystny dla KOLUMNY REAKCYJNEJ

$$p_A = 1,0 \quad p_B = 1,1 \quad p_C = 4,0 \quad p_D = 0,1$$

produkty: C ↗ górną
substraty: A i B ⇒ w kolumnie
D ↘ dołną

Zalety rozwiązania zależą od wymaganego stopnia przereagowania oraz wielkości stałej równowagi K

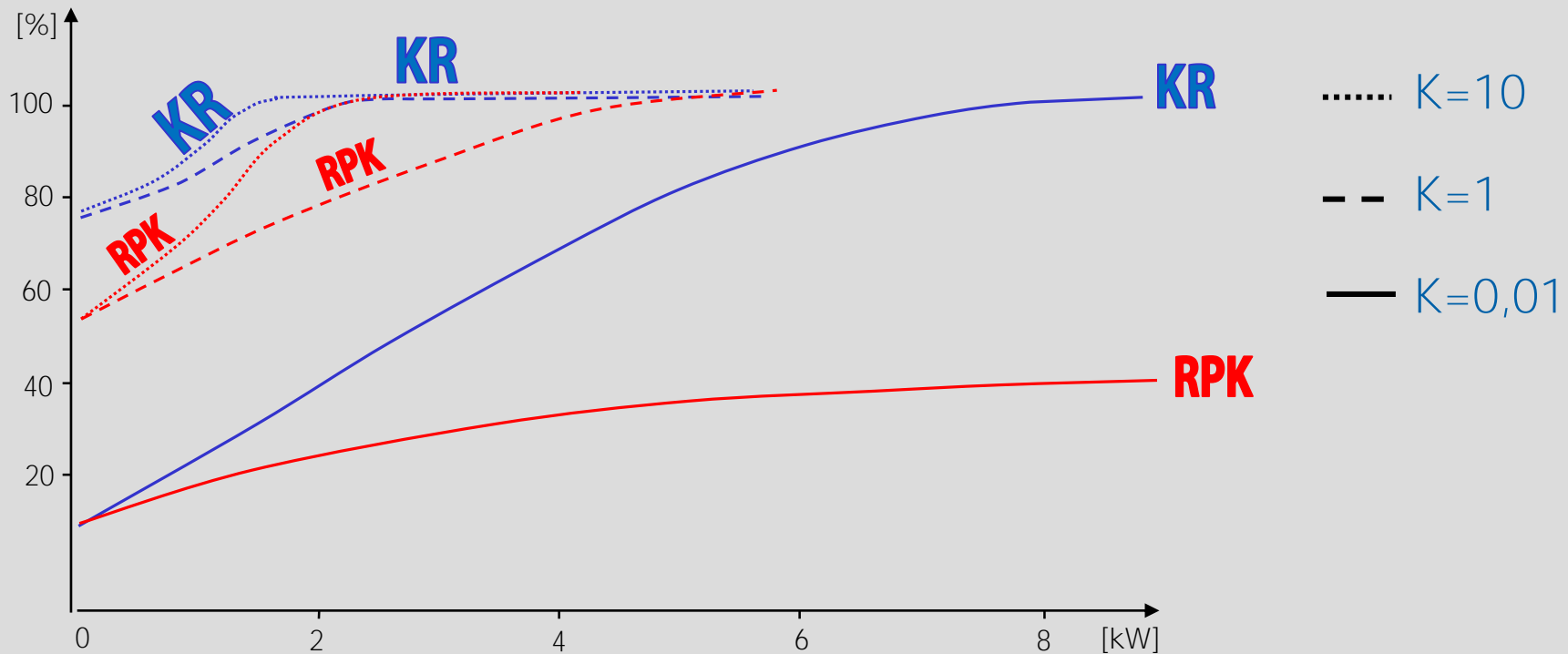

$$\rho_A = 1,0$$

$$\rho_B = 1,1$$

$$\rho_C = 4,0$$

$$\rho_D = 0,1$$

Wyraźnie widać, że kolumna reakcyjna KR jest **rozwiązaniem lepszym**, krzywe dla KR leżą powyżej krzywych dla reaktora periodycznego z kolumną RPK.

 KR tym korzystniejsza:

- im **wyższy stopień** przereagowania chcemy **osiągnąć**
- im mniejsza **stała równowagi** K

$K \leq 1 \Rightarrow$ rozwiązanie optymalne: **KR – sposób ciągły!**

 Zalety **KR** **maleją:**

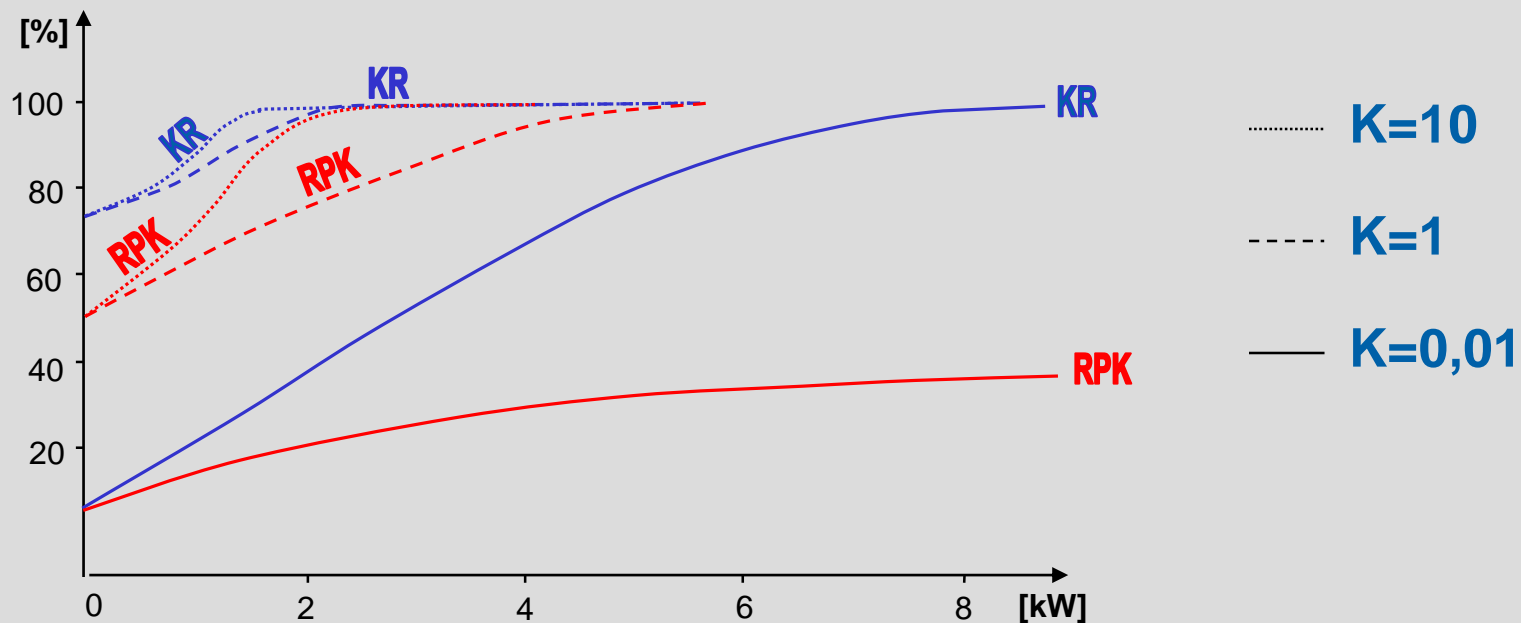
- im mniej **pótek** teoretycznych – w **RPK** lepsze wykorzystanie **pótek** teoretycznych
- gdy **różnica** p_A i p_B **rośnie** – zmniejsza **się** strefa reakcji

$$p_A = 1,0$$

$$p_B = 1,1$$

$$p_C = 4,0$$

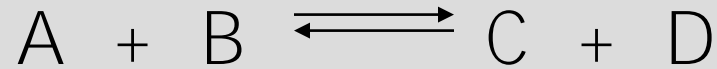
$$p_D = 0,1$$

Z przebiegu krzywych wyraźnie widać, że **kolumna reakcyjna KR** jest **rozwiązaniem lepszym** od **reaktora periodycznego z kolumną (RPK)** (krzywe dla **KR** leżą powyżej odpowiednich krzywych dla **RPK**).

korzystny dla

WARIANT II REAKTORA PERIODYCZNEGO z KOLUMNĄ

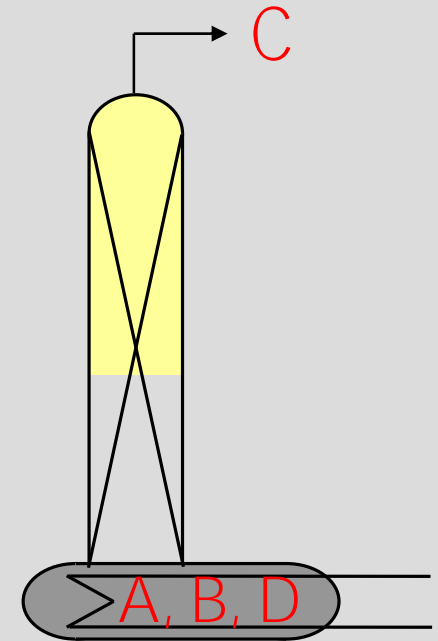

$$K = 1 \quad p_A = 1,0 \quad p_B = 2,0 \quad p_C = 4,0$$

produkty: C ↗ górą

substraty: A i B ⇨ w kubie

D → w kubie

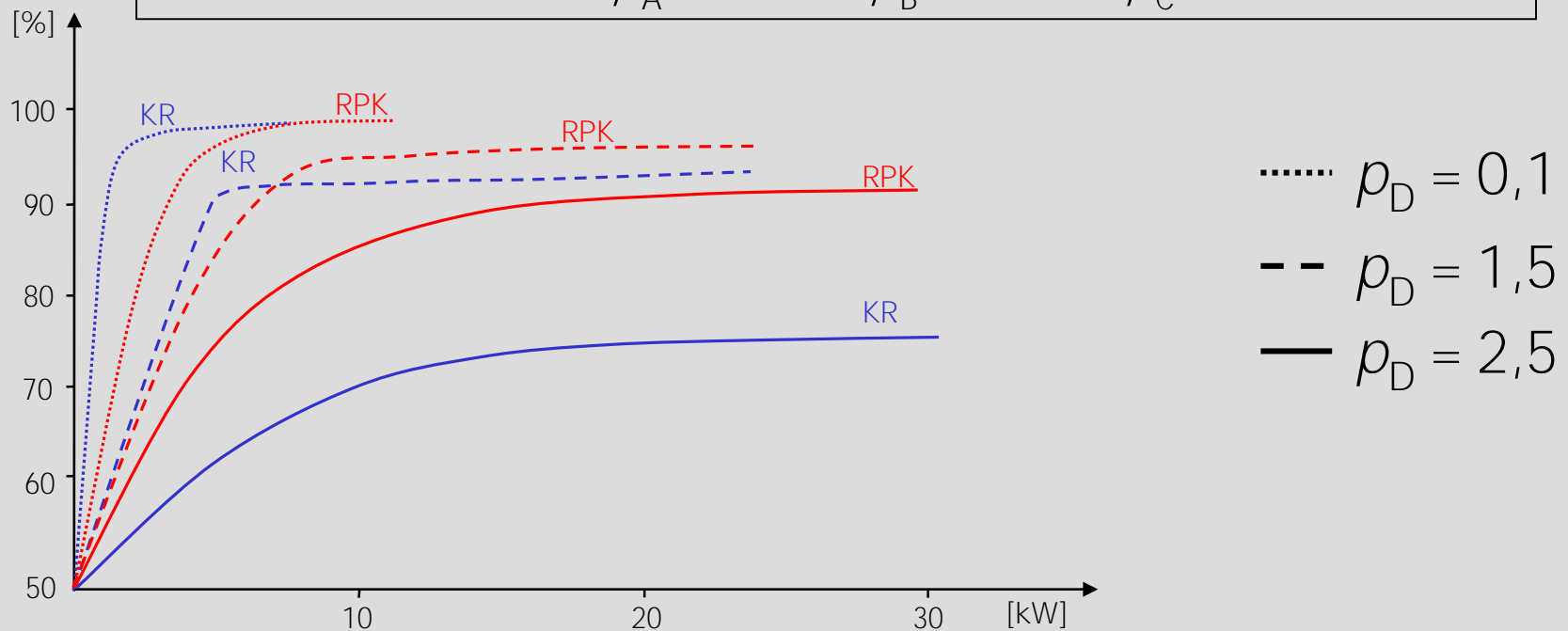
Zalety rozwiązania zależą od wymaganego stopnia przereagowania oraz różnicy prężności pary produktów p_C i p_D

$$K = 1$$

$$\rho_A = 1,0$$

$$\rho_B = 2,0$$

$$\rho_C = 4,0$$

Gdy **różnica** ρ_C i ρ_D **duża** ($\rho_D = 0,1$) **KR jest rozwiązaniem lepszym** niż RPK

Gdy **różnica** ρ_C i ρ_D **zmniejsza się** zalety **KR gwałtownie maleją** aż

RPK staje się wręcz aparatem lepszym

Dla $\rho_D = 1,5$ widać jak zalety **rozwiązania zależą** od stopnia przereagowania:

- dla **niższych** stopni przereagowania **KR** nieco **lepsza**
- dla **wyższych** stopni przereagowania **lepsza RPK**

W laboratorium zwykle zaczyna się od REAKTORA PERIODYCZNEGO

Jeżeli badany układ reakcyjny szczególnie dobrze nadaje się do zastosowania KOLUMNY REAKCYJNEJ to reagenty mogą być przegrzewane i badania zostaną przerwane ze względu na małą selektywność.

ZWIĄZEK MIĘDZY KONCEPCJĄ CHEMICZNĄ A TECHNOLOGICZNĄ

Zaprezentowany przykład wskazuje na istnienie związku między koncepcją chemiczną a technologiczną procesu.

Zarówno **wybór** sposobu prowadzenia procesu (periodyczny czy **ciągły**) jak i **wynikającego** z tego **rozwiązania** aparaturowego **stanowią** już elementy koncepcji technologicznej.